

Motståndskraft i konkurrensutsatta autokratier

Maktskiften, partiinstitutionalisering och demokratisering

Michael Wahman¹

The Resilience of Competitive Authoritarian Regimes – Turnovers, Party Institutionalization and Democratization

Since the end of the Cold War, a clear majority of all states hold elections. The literature on electoral authoritarianism has acknowledged that authoritarianism can survive the introduction of multiparty elections, triggering a vivid academic discussion on how to distinguish democracies from autocracies with elections. A common argument is that democracies, in contrast to electoral autocracies, produce transitions in power and that we can therefore utilize electoral turnovers as the central criterion for democracy. This article contests this "turnover rule", both conceptually and empirically, and suggests that newly elected governments in competitive authoritarian regimes often have clear incentives to maintain authoritarian institutions in order to improve their prospects of re-election. Moreover, it is argued that democratization is particularly unlikely when levels of party-system institutionalization are low. High levels of party-system institutionalization reduce the level of electoral uncertainty for the newly elected regime, enable a stronger opposition (formed from the former dominant party) and create higher voter and civil society expectations on democratization. The argument is tested using data from all competitive authoritarian regimes in the period 1989-2010, and illustrated by two case studies: Kenya, where the turnover in 2002 did not lead to democratization and Ghana where a transition of power in 2002 had a more positive outcome.

Introduktion

Huvuddelen av samtidens auktoritära regimer arrangerar val. I elektorala autokratier används olika former av manipulation så som röstköp, otillåten påverkan av valmyndigheter, censur, sammanräkningsfusk och hot mot oppositio-

¹ Artikeln bygger delvis på en engelsk förlaga Wahman (kommande). Författaren vill tacka Emil Uddhammar och redaktörerna för Statsvetenskaplig tidskrift för utmärkta kommentarer. Forskningen har möjliggjorts genom finansiering av Vetenskapsrådet.

Michael Wahman är postdok verksam vid London School of Economics and Political Science, Department of Government.
E-post: m.wahman@lse.ac.uk

nella för att undvika valförluster och stabilisera den rådande ordningen. Dessa medel är onekligen effektiva för att förhindra maktskiften, men även de mest repressiva elektorala autokratierna kan tappa kontrollen över den elektorala arenan.

Flera spektakulära maktskiften ägde rum under 2000-talets första decennium, trots grov manipulation från den sittande regimens sida. Efter ett hårt ifrågasatt ukrainskt presidentval och massiva folkliga protester tvingades regimens kandidat, Viktor Janukovitj, erkänna sig besegrad i vad som har kommit att benämnas som den ”orangea revolutionen” (Simon 2009). I Kenya 2002 lyckades en för första gången enad opposition avsätta det sedan 1960-talet regerande partiet Kenya African National Union (KANU) (Kagwanja och Southall 2009). En annan dramatisk händelse inträffade i Georgien 2003, när landets ”rosrevolution” slutade med att presidenten Eduard Sjevardnadze tvingades avgå (Mitchell 2009).

Alla dessa ”elektorala revolutioner” hälsades med stor entusiasm. I den allmänna debatten sågs dessa och liknande händelser som demokratiska genombrott och det avgörande beviset för att val, om än bristfälliga och korrupta, i slutändan kan öppna upp för en bredare politisk liberalisering. I den statsvetenskapliga forskningen har därför en ansenlig litteratur vuxit fram som söker förklaringen till maktskiften i elektoral autokratier. I vissa fall finns ett implicit antagande om att maktskiften innebär demokratisering (Bunce och Wolschik 2011; McFaul 2005; Tucker 2007). I andra delar av demokratiseringslitteraturen har maktskiften använts för att definiera just övergången till ett demokratiskt statsskick (Przeworski mfl. 2000; Cheibub mfl. 2010).

Den påtagliga optimismen i mitten av 2000-talets första decennium är förståelig. Nu, tio år efter denna våg av maktskiften i elektoral autokratier, framstår den efterföljande politiska utvecklingen ofta som en besvikelse. I flera fall har oppositionspartier, som kampanjat på löften om demokratisering, genomfört förhållandevis få demokratiska reformer efter att de erövat den politiska makten. I andra fall har vi sett auktoritärt beteende hos nyvalda regimer som är påfallande likt deras auktoritära föregångares. De elektoral autokratierna visade sig alltså mer motståndskraftiga än många förutspått.

Den här artikeln behandlar relationen mellan maktskiften och demokratisering. Den belyser varför demokratisering ofta inte ligger i de ny tillträdna regeringarnas intresse, men också under vilka omständigheter en demokratisering efter maktskiften är mest troligt. Artikeln koncentrerar sig på en speciell subkategori av elektoral autokratier, de som Levitsky och Way (2010) kallar ”konkurrensutsatta autokratier”.² I dessa arrangeras flerpartival regelbundet, oppositionen är av mer än nominell betydelse samtidigt som maktskiften är en reell möjlighet trots att valen är manipulerade till den sittande regimens fördel.

2 På engelska ”competitive authoritarian”.

I artikeln argumenterar vi för att elektoral osäkerhet ofta skapar incitament för nyttillträdda regimer att bibehålla auktoritära institutioner. Institutioner som tidig varit till oppositionens nackdel kan nu användas som ett medel för att säkra framtida omval. Vi menar att detta är speciellt troligt i fall med en låg grad av partiinstitutionalisering. Mer partiinstitutionalisering minskar den elektoral osäkerheten för den nyttillträdda regeringen, skapar större förväntningar hos väljare om demokratisering och ökar möjligheten för en effektiv opposition.

I artikeln använder vi oss av statistisk analys av världens alla konkurrensutsatta autokratier under perioden 1990–2010. Vi visar här att maktskiften generellt inte ger upphov till en högre grad av demokrati, men att det finns en signifikant positiv effekt i fall med en hög grad av partiinstitutionalisering. Sambandet mellan maktskiften, partiinstitutionalisering och demokratisering illustreras ytterligare med två fall från Afrika söder om Sahara, Ghana efter maktskiftet 2000 och Kenya efter presidentvalet 2002.

Maktskiften och demokratisering

Robert Dahl är upphovsmannen till den moderna statsvetenskapens troligtvis mest använda demokratidefinition. Dahl använder fyra kriterier för att definiera ”polyarki” (ofta jämfört med liberal demokrati): (i) fria och rättvisa val, (ii) allmän och lika rösträtt, (iii) brett upprätthållande av civila rättigheter som yttrandefrihet, pressfrihet och organisationsfrihet, samt (iv) frånvaron av icke-valda institutioner som begränsar de valda institutionernas möjligheter att regera. I relation till Dahls demokratidefinition kan demokratisering förstås som en process där en stat i högre utsträckning lyckas uppfylla de nämnda kriterierna. I de konkurrensutsatta autokratier som undersöks i den här studien uppfylls oftast det andra och fjärde kriteriet, medan uppenbara brister existerar i relation till det första och tredje. Det är därför speciellt intressant att observera förändringar i relation till dessa kriterier i samband med maktskiften.

Om minimal konkurrens i politiska val inte är nog för att kategorisera en regim som demokratisk, måste andra indikatorer användas för att skilja demokratier från autokratier som genomför val. Przeworski mfl. (2000) framför ett metodologiskt tilltalande argument när man hävdar att regimklassificering bör bygga på objektiva observationer snarare än kvalitativa bedömningar. Författarna föreslår två indikatorer för att operationalisera Dahls demokratidefinition: (i) regeringsinstitutioner fylls genom flerpartival, (ii) oppositionen har kapacitet att vinna val. Det sistnämnda av dessa två kriterier är speciellt kontroversiellt. Enligt denna ”maktskiftesregel”³ kan ett land inte betraktas

3 På engelska benämnd som “the alternation rule”.

som demokratiskt innan det upplevt sitt första maktskifte genom ett fritt och allmänt val.

Andra författare har inte lika explicit använt maktskiften som kriterium på demokrati, men åtminstone implicit antytt en direkt och ofrånkomlig relation mellan de två fenomenen. I en studie av Bunce och Wolchik (2010: 72) uppmärksammar författarna "the puzzle of why elections in competitive authoritarian regimes have the divergent outcomes of either leading to the victory of the opposition, or more commonly, producing continuity in authoritarian rule" och utesluter därmed möjligheten att maktskiften inte sätter stopp för det rådande auktoritära styret. Ett likande exempel är en undersökning där Beissinger (2007: 259) studerar de maktskiften som inträffat i Jugoslavien, Georgien, Ukraina och Kirgizistan och konstaterar att "[s]ince 2000, four successful revolutions have occurred in the post-communist region, each overthrowing regimes practicing fraudulent elections and bringing to power new coalitions in the name of democratization."

Levitsky och Way (2010) och Schedler (2006) förespråkar en radikalt annorlunda strategi för regimklassificering och menar att det är elektoral manipulation som är kännetecknande för konkurrensutsatta autokratier. En regimklassificeringsstrategi baserad på valutgångar är onekligen praktisk och åtråvärd från ett reliabilitetsperspektiv; dessvärre åtföljs en sådan strategi ofta av betydande teoretiska problem, åtminstone om man uppfattar demokratibegreppet i enlighet med Dahls polyarkidefinition. Maktskiftesregeln har två speciellt allvarliga konsekvenser. För det första riskerar demokratiseringsforskare att klassificera länder med relativt fria och rättvisa val som autokratier. Ett tydligt sådant exempel är Sydafrika, där ett maktskifte fortfarande inte har ägt rum sedan apartheids avskaffande. Avsaknaden av maktskifte är ett resultat av regeringspartiets popularitet snarare än av omfattande valfusk. För det andra är det viktigt att understryka att sittande regeringar kan förlora även orättvisa val och att nya regimer inte nödvändigtvis reformerar korrupta institutioner för att säkerställa fria och rättvisa val i framtiden (Bogaards 2007). I den här artikeln kommer Kenya att användas som en illustration av situationer där maktskiften inte lett till demokratisering.

Demokratisering efter maktskiften som en paradox

Maktskiften bör alltså definitionsmässigt inte ses som demokratisering. Trots det finns det ett antal väl omskrivna fall där politiska maktskiften varit startskottet för omfattande politisk liberalisering i konkurrensutsatta autokratier. Detta konstaterande leder till den centrala frågan: Varför leder vissa maktskiften till demokratisering och andra inte?

Konkurrensutsatta autokratier kännetecknas av orättvisa val, där den sittande regeringen systematiskt gynnas. I en sådan kontext är det alltså lätt att

förstå varför politiska partier som inte innehar regeringsmakten förespråkar demokratisering. I dessa fall har demokratisering ett tydligt instrumentellt värde, då friare och mer rättvisa val skulle öka oppositionens möjligheter att vinna framtida val.

Om preferensen för demokratisering är i huvudsak instrumentell bör attraktionskraften för demokratiserande reformer avta kraftigt efter att man vunnit regeringsmakten. Censurerade media, liksom en rad korrumpierade institutioner som osjälvständiga valkommissioner och partiska domstolar kan nu användas till den nya elitens fördel. Man kan därför se det som något av en paradox att vissa nyvalda regeringar trots allt väljer att avskaffa regeringsfördelar genom att initiera demokratisering.

Vi kan alltså se demokratiseringen i konkurrensutsatta autokratier som en process genom vilken ett land rör sig från en ojämn till en mer jämn elektoral spelplan. Vi måste också tydligt skilja på maktskiftet som ett *symptom på* och en *orsak till* demokratisering. Sittande regeringar i tidigare konkurrensutsatta autokratier förlorar ofta regeringsställningen efter att ha mist sin förmåga till effektiv valmanipulation. I sådana fall kan inte maktskiftet i sig ses som orsaken till demokratisering. Som ett exempel kan vi nämna maktskiftet i Mexiko år 2000. Vid detta tillfälle hade det sittande regeringspartiet, PRI, genom omfattande ekonomiska liberaliseringar förlorat en stor del av sin förmåga att distribuera ekonomiska resurser till politiska anhängare (Greene 2007). Vad vi är speciellt intresserade av här är situationer där regeringsfördelarna är inbyggda i det politiska systemet och där den nyvalda regeringen väljer att aktivt avskaffa dessa fördelar genom demokratisering. Genom att fokusera på situationer där regeringsfördelarna kvarstår vid maktskiftet kan vi bättre förstå varför vissa nyvalda regeringar åstadkommer demokratisering, medan andra avstår från tydliga politiska reformer.

Paritinstitutionalisering och demokratisering

Ett flertal forskare har framhållit vikten av partiinstitutionalisering för en demokratisk konsolidering (t.ex. Clapham 1993; Diamond 1989; Mainwaring 1988). I Mainwaring och Scullys (1995) ofta refererade definition av partiinstitutionalisering, anges fyra kriterier: (i) regelbundenhet i partikonkurrens, (ii) stabila relationer mellan partier och samhälle, (iii) politiska aktörer respekterar det elektoral systemet, samt (iv) att partiorganisationer är viktiga och inte underställda sina företrädare. Argumentet här är att partiinstitutionalisering inte är odelat positivt för demokratisering i konkurrensutsatta autokratier, men att institutionalisering bör öka möjligheterna för en demokratisering efter maktskiftet. Tre speciellt viktiga orsaker till detta diskuteras nedan.

Elektoral osäkerhet och koalitionsstabilitet

Politiska eliter saknar ofta entydiga uppfattningar ifråga om politiska institutioner. Auktoritära regimer har ingen normativ preferens för autokrati, men ser ett instrumentellt värde i ett sådant styrelseskick eftersom det kan säkerställa ett fortsatt regeringsinnehav (Slater och Wong kommande). Om demokratisering är möjlig utan att äventyra framtida valframgångar finns det däremot ingen anledning att frukta en institutionell förändring. Auktoritära institutioner är alltså primärt ett sätt att hantera elektoral osäkerhet. Valsegrar för oppositionen i konkurrensutsatta autokratier är per definition osannolika, då regimtypen i sig karakteriseras av orättvisa val, manipulerade till den sittande regeringens fördel (Schedler 2006). Det är därför lätt att föreställa sig att den elektoral osäkerheten (och därmed också motståndet till demokratiska reformer) skulle vara låg för ett nytillträtt regeringsparti, som tidigare befunnit sig i opposition.

Den elektoral osäkerheten ökar dock ofta som en följd av låg partiinstitutionalisering. I dessa fall vinner partier ofta val med högst instabila regeringskoalitioner eller fraktioniserade partiorganisationer. Van de Walle (2006) har likställt koalitionsbyggande i Afrika med ett "tipping game", där opportunistiska politiker lättvindligt byter partitillhörighet för att maximera sina chanser att vinna olika förtroendeuppdrag. Dessutom ser man ofta radikala omsvängningar i partiets koalitionspolitik. Regeringsavhopp från den regerande koalitionen, antingen från tongivande politiker eller hela partier, är därför ett överhängande hot mot nybildade regeringar i politiska system utan partiinstitutionalisering. Om partier och koalitioner är baserade på lösa samarbeten mellan heterogena intressen, främst skapade för att avlägsna den föregående regimen, saknas garantier för långsiktigt samarbete. Om bättre möjligheter uppstår för juniora samarbetspartners är risken för avhopp stor. För att kompensera för den uppenbara risken för framtida regeringsavhopp skapas ofta en motvillighet hos nyvalda regeringar att avlägsna ärvda regeringsfördelar. Ett liknande resonemang återfinns i en nyligen utgiven bok av Anne Pitcher (2012), där författaren hävdar att brist på partiinstitutionalisering är en viktig förklaring till många afrikanska staters oförmåga att genomdriva omfattande privatiseringsreformer. Regeringar med hög elektoral osäkerhet väljer att bevara ett starkt grepp om ekonomin och får därmed en klar fördel gentemot en resurssvag opposition.

Programmatisk mobilisering

Även institutionaliserade partier kan befinna sig i elektoralt besvärliga lägen, inte nödvändigtvis som följd av interna avhopp, utan också på grund av externa händelser. I dessa lägen kan det verka attraktivt att bibehålla auktoritära institutioner för att kompensera för ett svikande väljarstöd. En del av Mainwaring och Scullys (1995) institutionaliseringsdefinition uppehåller sig dock vid ett

partis stabila relationer till olika segment av samhället. I dessa institutionaliserade partisystem mobiliseras väljare med hjälp av löften om konkreta policyförslag eller ideologiska principer. I auktoritära sammanhang är ett av dessa policyförslag ofta politisk liberalisering. I andra mindre institutionaliserade system används dock andra länkar till väljare och mobiliseringen sker ofta med hjälp av personlig karisma, etnisk samhörighet eller klientelism (eller en kombination av dessa).

I icke-institutionaliserade partisystem förespråkar ofta oppositionen demokratisering som ett sätt att öka sina möjligheter att vinna regeringsmakten. Väljare kommer dock inte nödvändigtvis att ställa partierna till svars om sådana vallöften inte infrias. Om väljare mobiliserats med löften om klientelistiska belöningar kan lojaliteten bibehållas mellan väljare och politiker trots avsaknaden av reformer (Hicken 2011). Partier som saknar stabila rötter i organiserade medborgargrupper, så som fackföreningar, arbetsgivarorganisationer, kyrkor eller människorättsrörelser, kommer heller inte att ställas till svars av sina stödtrupper (Birch 2011). I institutionaliserade partisystem, där väljare mobiliseras ideologiskt och där partier har starka band med det civila samhället, är situationen dock annorlunda. Korrupperade auktoritära institutioner kan visserligen fortfarande stärka regeringspartiets ställning, men risken är också att det ”verkliga” väljarstödet minskar bland desillusionerade väljare.

Vikten av en fortsatt effektiv opposition

Institutionaliserade partier är inte nödvändigtvis odelat positivt för demokratisering i konkurrensutsatta autokratier. Det är viktigt att poängtera att inte bara oppositionspartier, utan också regeringspartier, skiljer sig åt vad gäller graden av institutionalisering. Välorganiserade regeringspartier med starkt uppbyggda nätverk förstärker sannolikt det regerande partiets dominans genom att förbättra regeringspartiets möjligheter att distribuera ekonomiska resurser och mobilisera väljare (Greene 2007). Ett illustrativt exempel är det regerande Chama Cha Mapinduzi (CCM) i Tanzania, som genom sin imponerande organisation lyckats penetrera stora delar av det civila samhället och upprätta lokala partiföreningar ända ner på bynivå (se exempelvis Barkan 2000; Ong’wamuhana 1988; Tripp 2000.) Ett annat exempel är Zimbabwe, där ZANU-PF lyckats klänga sig fast vid makten trots usel ekonomisk utveckling. Partiets förmåga att vinna val kan till stor del förklaras med en stark organisationsstruktur som härstammar från partiets förankring i självständighetsrörelsen (Levitsky and Way 2012).

Dessa institutionaliserade regeringspartier kan dock vara till stor nytta efter det första valnederlaget. Om de sittande regeringspartierna har tillgång till en stark partiapparat och en intakt lojalitetsbas, trots ett första valnederlag, kan partiet bättre verka som en effektiv opposition i förhållande till den

nyttillträdda regeringen. I de fall då partiinstitutionalisering saknas, tappar det tidigare maktpartiet sin attraktionskraft när dess förmåga att fördela ekonomiska resurser avtar. I dessa fall finns stora incitament för partiets kandidater att överge partiet till förmån för det nyttillträdda regeringspartiet och möjligheten till inomparlamentarisk kontroll minskar betydligt.

Statistisk analys av relationen mellan maktskiften och demokratisering

Även om maktskiften inte definitionsmässigt måste innebära demokratisering kan det möjligtvis finnas ett empiriskt samband mellan maktskiften och demokratisering i konkurrensutsatta autokratier. För att utvärdera ett sådant empiriskt påstående visar tabell 1 den genomsnittliga demokratiska utvecklingen för omvalda respektive nyvalda regeringar under en mandatperiod. Tabellen visar den demokratiska utvecklingen för alla konkurrensutsatta auktoritära regimer under perioden 1989–2010. För att mäta förändringen i demokratinivå används här två allmänt vedertagna demokratiindex, Polity IV och Freedom House. Populationen är hämtad från den regimdatabas som sammanställts av Hadenius m.fl. (Hadenius och Teorell 2007; Wahman m.fl. 2013).

Resultaten i tabell 1 visar inget starkt stöd för tesen att nyvalda regeringar tenderar att demokratisera mer än sina omvalda motsvarigheter. Det är dock viktigt att framhålla att resultaten är högst beroende av hur förändringen mäts. Tabell 1 redovisar utvecklingen mätt både med Polity och Freedom House separat och med hjälp av det kombinerade Freedom House- och Polity-mått som förordats av Hadenius och Teorell (2005). Det första valåret i en mandatperiod är inte inräknat i resultaten. Vid maktskiften uppkommer oftast en dramatisk förändring i auktoritära länders demokrativärden, inte nödvändigtvis som ett uttryck för reella politiska reformer, utan snarare som en avspeglning av att det politiska systemet är kapabelt till maktskiften. Här är alltså maktskiftet snarare ett *symptom på* än en *effekt av* demokratisering. Däremot inkluderar tabell 1 både mått som innefattar och exkluderar avslutningsåret i en mandatperiod (alltså nästkommande valår). Å ena sidan åskådliggörs de mest auktoritära tendenserna hos en nyvald regering när man ställs inför ovissheterna genererade av politiska val. Detta bör ses som det främsta motivet till att också inkludera avslutningsåret. Å andra sidan kan avslutningsåret för en mandatperiod också inkludera ett maktskifte, vilket i så fall förbättrar resultaten för den omvalda gruppen.

Som väntat presterar den nyvalda gruppen bättre i de mätningar där avslutningsåret exkluderats än i de mätningar som inkluderar avslutningsåret. Däremot kan vi konstatera att den nyvalda gruppen presterar sämre än den omvalda gruppen i alla mätningar som förlitar sig på endast Polity, till och med de som exkluderar avslutningsåret. Den största skillnaden mellan den omvalda

Tabell 1. Förändringar i demokratiindex.

Genomsnittlig förändring i demokrativärden	Maktskiften	Omval
Inverterat kombinerat Freedom House-index (0-10)		
Inklusive sista år i mandatperiod	.052 (32)	.346 (53)
Exklusive sista år i mandatperiod	.278 (30)	.083 (50)
Kombinerat Polity-index (0-10)		
Inklusive sista år i mandatperiod	-.273 (29)	.740 (52)
Exklusive sista år i mandatperiod	.13 (27)	.21 (50)
Kombinerat Freedom House- och Polity-index (0-10)		
Inklusive sista år i mandatperiod	-.005 (34)	.493 (58)
Exklusive sista år i mandatperiod	.269 (31)	.133 (54)

Not: Siffrorna visar den genomsnittliga förändringen av demokrativärdena. Antalet fall anges inom parantes. Definitionen av konkurrensutsatta autokratier är hämtad från Hadenius och Teorell (2007) och motsvarar alla regimer som klassas som "non-dominant limited multiparty"; data är tagna från Wahman m.fl. 2013. Urvalet inkluderar alla avslutade mandatperioder under perioden 1989-2010.

och nyvalda gruppen ser vi när vi mäter förändring med hjälp av Polity och inkluderar avslutningsåret. Med det här specifika mätverktyget framträder en anmärkningsvärd skillnad till fördel för den omvalda gruppen. Inga tydliga skillnader syns i mätningen som utnyttjar den kombinerade demokratiskalan.

För att se om bristen på skillnader i demokratisk utveckling beror på andra variabler introducerar vi i tabell 2 en regressionsanalys med den demokratiska utvecklingen under en mandatperiod som beroende variabel. Som ett konservativt test använder vi här den kombinerade Freedom House- och Polity-skalan utan att inkludera nästkommande valår. I modellen har vi också inkluderat två kontrollvariabler, BNP/capita⁴ och antalet folkliga protester under valåret.⁵ Dessa variabler kan tänkas vara associerade både med den beroende variabeln (Howard och Roessler 2006; Teorell 2010) och den primära oberoende variabeln (Arriola 2013; Wahman 2011). Vi har även inkluderat en kontroll för den ursprungliga demokratinivån vid valåret.

Modell 1 ovan visar en positiv koefficient associerad med valseger för oppo-

4 Data tagna från Världsbankens World Development Indicators.

5 Data tagna från Banks och Wilson (2012). Banks Wilson utgår från antal regeringskritiska demonstrationer eller upplopp med mer än 100 deltagare, eller strejker med mer än 1000 deltagare.

Tabell 2. Regressionsanalys av demokratisk utveckling under en mandatperiod.

	(1)
Oppositionsseger	.215 (.307)
BNP/Capita	.000 (.000)
Folkliga protester	-.025 (.022)
Graden av demokrati	-.071 (.048)
Intercept	.433 (.296)
Observationer	77
Länder	51
R ²	.005

*p<.1 **p<.05 ***p<.01

Not: Tabellen redovisar koefficienterna från en OLS-regression med robusta standardfel inom parantes. Värdet på alla oberoende variabler är tagna från valet.

sitionen, men effekten är insignifikant. Vi kan alltså inte med någon statistisk säkerhet säga att nytillträdde regeringar i högre grad demokratiserar det politiska systemet än omvalda regeringar. Bortsett från de teoretiska problemen med att likställa maktskiftet med demokratisering finns det alltså tydliga empiriska anledningar att skilja de båda fenomenen åt.

I texten ovan har vi argumenterat för att effekten av maktskiftet är beroende av graden av partiinstitutionalisering. För att se om det påståendet har generell räckvidd introducerar vi nedan modell 2, som replikerar modell 1 men som dessutom innehåller en interaktionseffekt mellan partivolatilitet och oppositionsseger. Partivolatilitet mäts här med Pedersens index (PI) (Pedersen 1979).⁶ PI visar volatiliteten mellan det senaste och det föregående valet och beräknas här med volatiliteten i parlamentet snarare än med antalet röster.⁷ Indexet varierar mellan 0 och 1, där 1 visar total validitet (d.v.s. inga av de partier som ökade sin representation vid det föregående valet har tagit plats i parlamentet vid det senaste valet) och där 0 visar att det inte förelig-

6 Pedersen Index = $\frac{\sum_{i=1}^n |p_{it} - p_{i(t+1)}|}{2}$ där n representerar antalet partier och p_i andelen platser i parlamentet vunnit vid t och t+1.

7 Detta är ett pragmatiskt val då partiernas röstandel i vissa fall inte är tillgänglig. Uträkningen utgår alltid ifrån de två närmsta parlamentsvalen. Undantag har gjorts i de länder där endast ett parlamentsval har hållits. I dessa fall har vi istället använd röstantalet för respektive parti i de två närmste presidentvalen.

Tabell 3. Regressionsanalys av demokratisk utveckling under en mandatperiod.

	(2)
Oppositionsseger	1.066** (.516)
Partivolatilitet	-.099 (.418)
Oppositionsseger*Partivolatilitet	-1.394 (1.224)
BNP/Capita	.000 (.000)
Folkliga protester	-.035 (.026)
Graden av demokrati	-.106* (.056)
Intercept	.635* (.349)
Observationer	73
Länder	49
Adjusted R2	.130

*p<.1 **p<.05 ***p<.01

Not: Tabellen redovisar koefficienterna från en OLS-regression med robusta standardfel inom parantes. Värdet på alla oberoende variabler är tagna från valåret.

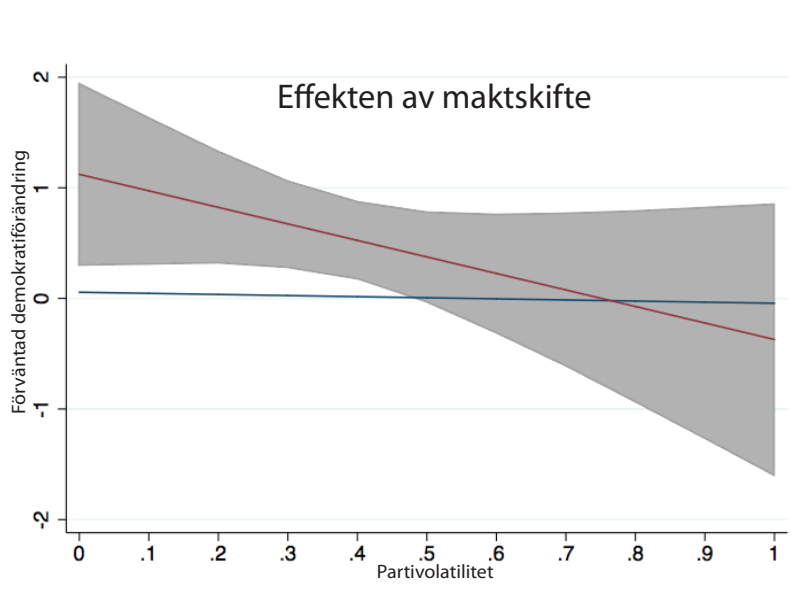
ger någon volatilitet alls (d.v.s. alla partier fick lika många platser i det senaste som i det föregående valet). Partivolatilitet är förvisso bara en av dimensionerna i Mainwaring och Scully's partiinstitutionaliseringsindex, men är enkelt observerbar variabel och en relativt okontroversiell operationalisering.

Som framhållits av Brambor m.fl. (2006) är det svårt att göra en relevant tolkning av resultaten i en regressionsanalys med interaktionseffekter utan att studera marginaleffekterna vid substantiellt intressanta nivåer av den mellanliggande variabeln. Tabell 3 ger dock vid handen att det finns en signifikant positiv relation mellan oppositionella valvinster och demokratisering när PI är 0, alltså när det inte råder volatilitet.⁸ Vi kan också notera, att i avsaknad av oppositionella valvinster finns det ingen signifikant effekt av en låg grad av partiinstitutionalisering. Figur 2 utgör en grafisk illustration av den förväntade effekten av valsegrar för oppositionen för olika värden på PI.

Figur 1 visar den förväntade demokratiska effekten av maktskifte givet olika nivåer av partiinstitutionalisering. Figur 1 ger tydligt stöd för den teori som lanseras här. Den förväntade effekten av oppositionsvinster avtar när partivolatiliteten ökar. Fram till en partivolatilitet på 0.48 finns det en signifikant positiv

8 Detta är dock ett högst teoretiskt värde, då maktskiften är omöjliga utan någon grad av volatilitet.

Figur 1. Effekten av maktskifte beroende av grad av partiinstitutionalisering.

Not: Skattat med hjälp av modell 2. Linjen visar den förväntade förändringen i det kombinerade Freedom House- och Polity-värdet vid maktskiftet. Den skuggade ytan representerar ett konfidensintervall på 90%.

effekt av oppositionsvinster, därefter blir effekten insignifikant. Vid en volatilitet på 0.77 blir till och med den förväntade effekten av en oppositions seger negativ för graden av demokrati (om än insignifikant).

Illustrerande fallstudier

För att illustrera problemet med att jämföra maktskiften med demokratisering och belysa vikten av partiinstitutionalisering använder sig den här undersökningen av två fallstudier, Ghana efter presidentvalet 2000 och Kenya efter maktskiftet 2002. De båda fallen uppvisar olika grad av partiinstitutionalisering och uppvisar också olika mönster vad gäller demokratisering efter det första maktskiftet.

Trots dessa olikheter i både den beroende och oberoende variabeln finns flera likheter mellan fallen som underlättar jämförelsen. Båda fallen är exempel på situationer då en sedan länge sittande regim förlorar regeringsmakten för första gången. Länderna införde flerpartival vid ungefär samma tidpunkt och har liknande valsystem (parallella president- och parlamentsval samt parlamentsval i enmansvalkretsar). I båda fallen föregicks också regeringspartiets valförlust av ett ledarskifte.

Kenya: låg institutionalisering och brist på demokratisering

Det kenyanska partisystemet kännetecknas av en extrem grad av partivolatilitet. Partier saknar stark förankring i det omgivande samhället och är högst beroende av sina politiska företrädare. The National Rainbow Coalition (NARC) som vann presidentvalet 2002 var en lös koalition av olika etniska och regionala intressen. Koalitionen upplöstes till slut 2005 inför en folkomröstning om en ny konstitution. Det tidigare dominerade KANU-partiet lyckades heller inte verka som en aktiv opposition och kom i slutändan att stödja Kibakis omvalskampanj 2007. Med Dahls demokratikriterier som referenspunkt kan vi konstatera att Kenya under perioden 2002-2007 inte tog några tydliga steg mot ökad demokrati. Detta är speciellt tydligt om vi ser till kriteriet fria och rättvisa val. Valet 2007 var klart manipulerat till president Mwai Kibakis fördel. Med en förminskad regeringskoalition var Kibakis omvalskampanj hotad. Vissa bedömare benämner till och med valet som "stulet" och hävdar att regeringen inte skulle ha lyckats bli omvald utan omfattande valfusk (Rutten och Owuor 2009).

BAKGRUND

Maktskiftet 2002 var den första av sitt slag i den kenyanska republiken. Sedan 1960-talets självständighet hade det politiska livets dominerats av Kenyan African National Union (KANU). Från självständigheten till 1978 styrdes landet av Jommo Kenyatta, en före detta självständighetsaktivist. Kenyattas efterträdare, Daniel Arap Moi, gjorde sig känd som en anmärkningsvärt hård diktator. Västerländska givarländer tvingade Moi att införa reformer och utlysa flerpartival 1992. Moi lyckade dock skickligt kontrollera den elektorala arenan, bl.a. genom ett orättvist valsystem och en partisk valkommission som ofta anklagats för valfusk. Moi vann två hårt kritiserade presidentval, 1992 och 1997, innan han var tvungen att stiga åt sidan på grund av den konstitutionella begränsningen av mandatperioden.

Ledarskapsbytet efter Mojs avgång innebar en hård prövning av KANUs partisammanshållning. Några år tidigare hade KANU koopterat National Democratic Party (NDP), lett av Raila Odinga, en framstående Luopolitiker som ställt upp i presidentvalet 1997. När det stod klart att Moi själv hade för avsikt att utse sin efterträdare och att valet fallit på Uhuru Kenyatta (ex-presidenten Jomo Kenyattas son), drabbades partiet av en rad tunga avhopp. Framförallt bröt sig Odinga, tillsammans med en rad lojala politiker, ur KANU och anslöt sig till det marginella Liberal Democratic Party (LDP) (Throup 2003).

TILLKOMSTEN AV NARC-KOALITIONEN

Försöken att enas om en gemensam oppositionskandidat misslyckades i presidentvalen 1992 och 1997. I slutändan splittrades oppositionens röster mellan ett

flertal kandidater. Mwai Kibaki, den mest framgångsrika kandidaten från valet 1997, initierade tidigt under 2002 samtal med Michael Wamalwa från Forum for the Restoration of Democracy (FORD-Kenya) och Charity Ngiulu från National Party of Kenya (NPK). Tillsammans med en rad mindre partier enades de om en gemensam koalition, under namnet The National Alliance Party of Kenya (NAK), med Kibaki som presidentkandidat. Bara veckor efter sitt uppbrott från KANU, valde även LDP att ansluta sig till koalitionen. För att markera inkorporeringen av LDP bytte koalitionen namn till NARC (Anderson 2003; Arriola 2013).

Med Odingas anslutning innefattade nu koalitionen alla de huvudsakliga oppositionskandidaterna från 1997. Koalitionen höll fast vid Kibaki som sin presidentkandidat men undertecknade ett Memorandum of Understanding (MOU) innehållande bl.a. en överenskommelse om att en ny premiärministerpost skulle instiftas och att positionen var viktig för Odinga, som därigenom garanterades ett betydande inflytande över koalitionen (Murunga och Nasong'o 2006).

UTVECKLINGEN EFTER VALET 2002

NARC-koalitionen vann en övertygande seger i valet 2002 och lyckades erövra både en majoritet i parlamentet och presidentämbetet. Koalitionen saknade dock en välunderbyggd agenda, eller som det uttryckts av Murunga och Nasong'o (2006:11): "it is obvious that the coalition was a reaction against trends in KANU, not a result of a well-thought-out political programme aimed at instituting a long lasting alliance".

I relation till Mainwaring och Scullys kriterier, uppvisar Kenya en anmärkningsvärt låg grad av partiinstitutionalisering. Politiska partier saknar reella program eller långsiktiga mål för sitt maktutövande. Flera kenyanska akademiker har konstaterat att majoriteten av partierna har någon typ av partiprogram, men att dessa är misstänkt lika och saknar ideologisk förankring (Oloo 2007). Etnicitet är ett viktigt element i kenyansk politik, men partier kan korsa etniska skiljelinjer och vissa etniska grupper har historiskt representerats av flera partier. Framför allt är kenyansk politik präglad av inflytelserika personligheter. Partier skapas ofta för att inrätta en plattform för populära politiker. Som en konsekvens av personfixeringen har partivolatiliteten varit exceptionellt hög. När prominenta politiker byter parti tappar partierna ofta huvuddelen av sitt stöd. Ett exempel är utvecklingen i FORD-Asili efter den populära Kenneth Matibas avgång som partiledare före valet 1997. Vid detta tillfälle förlorade partiet 30 av sina 31 platser i parlamentet.

NARC-koalitionen bestod av två historiska rivaler, Kibaki och Odinga, med få gemensamma intressen och olika etniska väljarbaser. Odingas skiftande lojaliteter före valet visar att LDP varit benägna att stödja KANU. Dessutom hade

Odinga tydligt visat att den slutgiltiga ambitionen var att en dag själv tillträda presidentämbetet (Barkan 2004).

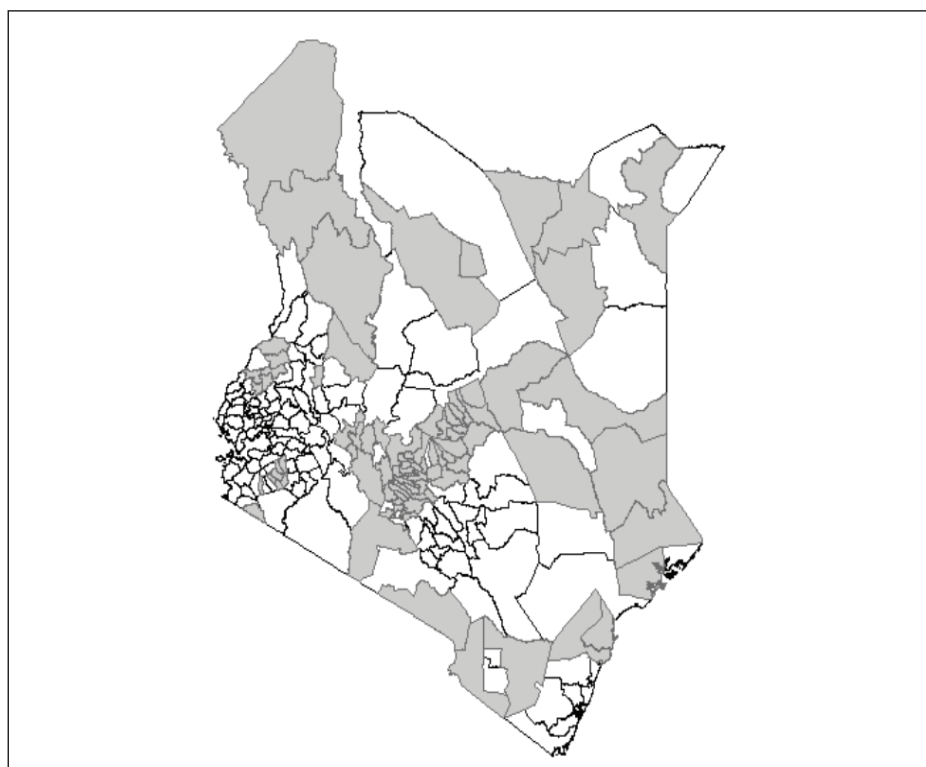
En dramatisk maktkamp bröt ut inom NARC kort efter makttillträdet. Det blev alltmer tydligt att Kibaki inte hade för avsikt att dela med sig av makten till sina politiska motståndare inom koalitionen. De viktigaste regeringsposterna tilldelades företrädare för Kibakis egna etniska grupp. Dessutom övergavs planen på att inrätta en ny premiärministerpost. Jämte denna tydliga provokation mot det ingångna MOU-avtalet senarelade även Kibaki förberedelserna för en ny konstitution. Att överge den gamla konstitutionen till fördel för en ny ordning med mer maktdelning skulle få uppenbart negativa konsekvenser för Kibakis möjligheter till omval. NARC hade under valkampanjen utlovat ett förslag till ny konstitution inom 100 dagar efter tillträdet, men det dröjde ända till 2005 innan en folkomröstning om en ny grundlag kunde genomföras. Det nya konstitutionsförslaget skulle inte avsevärt ändra maktdelningen inom de politiska institutionerna. Enligt Cortell och Ghai (2007) visade förslaget på de Kibakitrogna anhängarnas relativa tillfredsställelse med den rådande konstitutionen.

Inför folkomröstningen kampanjade LDP-fraktionen av NARC framgångsrikt tillsammans med KANU. Efter att förslaget förkastats, valde Kibaki att avsätta regeringen för att tillsätta en ny företrädare för den gamla LDP-fraktionen. I och med detta agerande var LDP officiellt uteslutet från NARC och valde istället att bilda ett nytt parti tillsammans med KANU, under namnet The Orange Democratic Movement (ODM).

Trots höga förväntningar på en demokratisering åstadkom Kibakiregimen anmärkningsvärt lite vad gäller politisk liberalisering, speciellt efter nederlaget i folkomröstningen 2005 och den efterföljande splittringen av NARC-koalitionen. Folkomröstningen 2005 har generellt beskrivits som fri och rättvis, men resultatet gjorde klart för de Kibakitrogna att den nya koalitionen var otillräcklig för att vinna framtida val. Med denna snävare etniska koalition blev presidenten mer och mer förknippad med exklusiva Kikuyuintressen.

Med en försvagad maktbas kunde Kibaki inte räkna med samma stöd i presidentvalet 2007 som det han åtnjöt 2002. Däremot kunde det politiska systemets inneboende regeringsfördelar i kombination med valfusk användas för att öka chanserna till omval. I valet 2007 använde Kibakis nyligen bildade Party of National Union (PNU) det statliga maskineriet för att säkra en valframgång. Likheter med de gamla strategierna som användes av KANU är uppenbara. Redan under valets förberedelser stod det klart att valrörelsen inte skulle utkämpas mellan två likvärdiga parter. Kibaki använde sin rätt att nominera 19 av de 22 valkommissionärerna, trots en tvärpolitisk överenskommelse om parlamentarisk konsultation. Dessutom nominerade presidenten fem nya lojala domare till högsta domstolen, bara två dagar före valet (Branch och Cheesman 2008).

Figur 2. Stöd för Kibaki i presidentvalet 2007.

Not: Gråa valdistrikt indikerar att Kibaki vann fler röster än sina konkurrenter. Data är tagna från Wahman (2012).

Valet blev en jämn sammandrabbning mellan Kibaki och ODM-ledaren Odinga. Valets genomförande har dock starkt ifrågasatts av internationella valobservatörer som den Europeiska Unionen och International Republican Institute (IRI). Observatörerna drog slutsatsen att rösträkningen och sammanställningen manipulerats och att valets trovärdighet därför underminerats (International Crisis Group 2008). Beskyllningar om valfusk började direkt cirkulera. Efter att valresultatets offentliggörande försenats utbröt omfattande våldsamer. I en omtvistad och sent offentliggjord vallokalsundersökning från International Republican Institute (IRI), förutspådde institutet en seger för Odinga med sex procentenheters marginal (IRI 2008).

Trots att flera av regeringskoalitionens löften om demokratisering inte infriats behöll president Kibaki lojaliteten hos sin väljarbas. Figur 2 visar en karta över de valdistrikt där Kibaki vann fler röster än sina motståndare. Då den etniska och regionala dimensionen av kenyanskt väljarbeteende fortfarande överträffar retrospektivt röstande baserat på regeringsprestationer (Bratton och Kimanyi 2007) lyckades Kibaki vinna valet genom att upprätthålla sin starka position i det folkrika centrala Kenya, huvudsakligen bebodd av den egna Kikuyustammen. I avsaknaden av väljarmobilisering på basis av ett eget reellt

partiprogram kunde regimen alltså vinna valet med hjälp av fortsatt lojalitet bland sina kärnväljare och ett tydligt bruk av auktoritära manipulationsmedel.

Den låga graden av partiinstitutionalisering visade sig också i KANUs kraftiga försvagning, med flera tunga avhopp efter den första valförlusten. Partiets attraktionskraft hade länge legat i förmågan att gynna de egna företrädarna och väljarna. När statskassan inte längre stod till partiets förfogande förlorade man snabbt sin relevans. Partiet lyckades inte agera kraftfullt i oppositionsrollen och NARC lyckades koptera flera av KANUs parlamentariker vid regeringsombildningen 2004 (Oloo 2007). I valet 2007 valde till och med Kenyatta att ställa sig bakom Kibakis omvalskampanj istället för att driva en egen valrörelse.

Ghana: Demokratisering genom maktskifte

I motsats till Kenya var Ghanas partisystem relativt institutionaliserat när landet upplevde sitt första maktskifte efter valet 2000. Partisystemet uppvisade en hög grad av kontinuitet och partier hade starka kopplingar till olika samhällsgrupper. Dessutom uppvisade det ghananska partisystemet en mindre grad av personfixering än det kenyanska. Valet vanns inte av en löst sammanhållen koalition, utan av ett starkt sammansatt parti med en distinkt politisk kultur och ett tydligt program. Följaktligen var risken för omfattande avhopp från det nyvalda National Patriotic Party (NPP) betydligt mindre än i det kenyanska fallet. NPP kunde därför avstå från elektoral fördelar utan att direkt äventyra sina chanser till omval. Dessutom överlevde det f.d. maktpartiet National Democratic Congress (NDC) sitt första valnederlag och kunde verka som en effektiv opposition. Under NPPs maktinnehav stärktes landets civila rättigheter genom en liberaliserad medielagstiftning och friheten i den elektoral sfären stärktes genom en mer självständig roll för valkommissionen.

BAKGRUND

Presidentvalet 2000 var det tredje i den fjärde ghananska republiken och resulterade i en valseger för det tidigare oppositionspartiet New Patriotic Party (NPP). Förra militärledaren Jerry Rawlings parti, National Democratic Congress (NDC), hade vunnit de två föregående valen 1992 och 1996. Den ghananska konstitutionen tillåter endast två mandatperioder och president Rawlings kunde därför inte ställa upp för omval. Valet stod istället mellan två nya kandidater, John-Atta Mills för det regerande NDC och John Kufuor för NPP. Resultatet i första valomgången var jämnt, men Kufuor lyckades utöka sitt försprång i den andra och avgörande valomgången och säkrade en seger med en marginal om 14 %. Parlamentsvalet var ännu jämnare än den första omgången i presidentvalet, 100 av de 200 platserna gick till NPP medan NDC vann i 92 valdistrikt.

NPPs valvinst var något oväntad givet partiets ofördelaktiga utgångspunkt.

Valet 2000 ansågs av utomstående observatörer vara allmänt sett fritt, rättvist och transparant. Därmed var valet en framgång i förhållande till tidigare val. Detta till trots, uppvisade det många av de brister som kännetecknar val i konkurrensutsatta autokratier. Omfattande problem med väljarregistret uppmärksammades. Valkommissionen önskade revidera registret och ville begära fotoidentifikation av samtliga väljare. Beslutet avslogs dock av högsta domstolen efter att det överklagats av en NDC-anhängare bara dagar före valet. Ett annat betydande problem var indelningen i valdistrikt. Enligt konstitutionen från 1992 bör valdistrikten utformas på ett sådant sätt att antalet väljare inte radikalt skiljer sig mellan distrikten. Valdistrikten vid valet 2000 byggde på en äldre folkräkning från 1984, trots att en ny folkräkning genomförts som sent som 2000.⁹ NPP-kandidater vann valet i 17 av de 20 största valdistrikten, medan NDC vann i 13 av de 20 minst befolkade distrikten (Smith 2002). Därtill hade NDC en klar ekonomisk fördel gentemot sina konkurrenter och offentliga resurser användes ofta i NDC-kampanjen (Nugent 2001).

POLITISKA PARTIER

NPP lyckades vinna presidentvalet utan att förlita sig på andra partier. En enpartiregering garanterar dock inte stabilitet och ett tvåpartisystem implicerar inte nödvändigtvis partiinstitutionalisering. I en enpartiregering kan inte enskilda partier bryta sig ur regeringen, däremot kan viktiga fraktioner inom och företrädare för partier välja att lämna. Det är därför viktigt att fastställa om NPP var tillräckligt institutionaliserat för att göra interna splittringar osannolika och regeringskoalitionen stabil.

Under decennier av flerpartikonkurrens utvecklade Ghana ett system som i det närmaste kan beskrivas som ett tvåpartisystem, med en hög grad av kontinuitet och med tydliga politiska alternativ. I den första ghananska republiken drogs tydliga partilinjer upp utifrån tre dominanta politiska företrädare, å ena sidan Kwame Nkrumah (den första presidenten efter självständigheten) och å andra sidan J. B. Danquah och Kofi Busia (de ursprungliga oppositionsledarna). Dessa tidiga partiskillnader är beståndsdelar i vad som kallas Nkrumah- och Danquah-Busia-axeln, en politisk skala där den ena sidan förknippas med en mer populistisk ideologi som framhåller statlig ekonomisk intervention medan den andra traditionen ses som mer elitisk och förespråkar en mer liberal ekonomisk politik (Lindberg och Morrison 2005).

NDC och NPP har varit de två dominerande partierna sedan återinförandet av flerpartival 1992. När NPP grundades 1992 deklarerade man att man var en del av Danquah-Busia traditionen och en direkt arvtagare till United Party (UP) (Ayee 2008). NDC är en utlöpare av president Rawlings PNDC, som tog makten efter en militärkupp 1981. Partiets identitet grundar sig i det

⁹ Det minsta valdistriktet innehöll 14 733 registrerade väljare, det största 168 275.

ursprungliga revolutionära budskapet (Whitfield 2009). Även om NDC inte är en direkt arvtagare till Nkrumahs politiska ideologi, är partiet klart inspirerat av Nkrumahtraditionens populistiska retorik (ibid. och Morrison 2004).

Det är fullt möjligt att hävda att de båda partierna i praktiken har bedrivit liknande politik. Exempelvis var Rawlingsregimen ansvarig för den dramatiska liberalisering som genomfördes inom ramen för Internationella Valutafondens och Världsbankens strukturanpassningsprogram (Arthur 2006). Trots detta hävdar Whitfield (2009) att partierna skiljs åt genom sina distinkta partikulturer. Framförallt har partierna starka relationer med olika samhällsgrupper. Lindberg och Morrison har visat att traditionella determinanter för väljarbeteende i Västeuropa, så som utbildning, inkomst och urbanisering, också gör sig gällande i Ghana. Väljare på landsbygden, väljare med låg inkomst och väljare med lägre utbildning, tenderar att rösta på NDC, medan höginkomsttagare i städerna och väljare med högre utbildning i större utsträckning röstar på NPP.

Givet kontinuiteten, de relativt starka banden till det övriga samhället och de distinkta partikulturerna kan Ghanas partisystem betecknas som ett av de mest institutionaliserade i Afrika. NPP-ledningen behövde därför inte på samma sätt som ledarna i NARC oro sig för omfattande splittringar i den regerande koalitionen. Därmed hade man möjlighet att genomföra demokratiseringsreformer utan att nödvändigtvis riskera sina möjligheter till omval. Precis som Kibaki i Kenya har NPP starka regioner med många lojala anhängare, och man lyckades i slutändan vinna valet genom att övertyga tveksamma väljare som var besvikna över NDCs prestationer (Gyimah-Bodi 2001). Genom att inte infria löften om politisk liberalisering fanns en betydande risk för att i nästa val förlora andra programmatiskt inriktade väljare som lockats av partiets löften om demokratiska reformer (Lindberg och Morrison 2005). En annan viktig konsekvens av partiinstitutionaliseringen i Ghana är att NDC förblev en viktig spelare i det politiska systemet trots sitt valnederlag. Detta kan jämföras med KANU i Kenya som drabbades av en ström av avhopp efter förlusten i valet 2002. NDC kunde ofta från sin oppositionsställning agera som en viktig vakthund i det politiska systemet. Man använde bland annat sin ställning för att kritisera regeringen i frågor gällande korrupktion, censur och godtycklig rättvisa (Arthur 2010).

DEMOKRATISERING EFTER MAKTSKIFTET

En rad reformer förde Ghana i demokratisk riktning efter det första maktskiftet efter valet 2000. Reformerna genomfördes för att både förbättra de civila rättigheterna och de politiska valens kvalitet. Fyra specifika reformer är viktiga att framhäva. Den första var att ge valkommissionen en friare och mer självständig roll. Inför valet 2004 initierade regeringen också en omfattande revidering av röstlängden (Whitfield 2009). En tredje viktig reform var införandet av en uppförandekod för politiska partier och instiftandet av ett forum för politisk dialog

över partigränserna (under beteckningen Platform of General Secretaries), med syftet att öka oppositionens inflytande och begränsa maktutövningen för det sittande regeringspartiet (Jonah 2005). Slutligen gjordes viktiga förändringar för att öka medias självständighet. Antalet privata medieaktörer ökade stadigt under perioden och en viktig förbättring av yttrandefriheten ägde rum då man 2001 avskaffade den tidigare hårt kritiserade ärekränkningsslagen. Lagen hade tidigare använts för att fängsla ett antal kritiska journalister (Abdulai och Crawford 2010).

Omvalet av Kufuor 2004 följdes av ytterligare ett maktskifte 2008. Det bör noteras att båda dessa maktskiften ägde rum i lägen då den sittande presidenten inte kunnat ställa upp för omval. Ghanas demokrati kommer att ställas inför en verklig prövning när en sittande president för första gången förlorar ett val. Det onödigt uppskruvade tonläget efter valet 2012, med dåligt underbyggda beskyllningar från oppositionen om omfattande valfusk, är dessutom illavarslande. Trots detta tyder mycket på att Ghana är på god väg mot demokratisk konsolidering. Det går givetvis att hitta andra förklaringar, jämte partiinstitutionaliseringen, som kan ha bidragit till den positiva utvecklingen efter maktskiftet 2000. Exempelvis pekar Arthur (2006) på vikten av självständiga media, ett levande civilt samhälle och politiska institutioner. Dessa faktorer har definitivt spelat en stor roll för utvecklingen och var också viktiga för att möjliggöra maktskiftet år 2000. En avgörande skillnad mellan Ghana och andra afrikanska regimer har dock varit att regimen inte aktivt försökt underminera den fria rollen för media, oberoende institutioner och det civila samhället. Istället har vi sett hur dessa har stärkts genom en rad viktiga reformer efter det politiska maktskiftet.

Sammanfattning

Två viktiga slutsatser kan dras av den här undersökningen. Den första är att demokratisering inte alltid är en självklar följd av maktskiften i konkurrensutsatta elektoral autokratier. Den andra är att brist på partiinstitutionalisering är ett viktigt hinder för demokratisering efter maktskiften.

Maktskiften är ett sundhetstecken för ett politiskt system och är ofta ett symptom på en ökad grad av demokrati, inte minst eftersom långa maktinnehav kan möjliggöra ökad maktackumulering. Detta till trots orsakar maktskiften ofta inte demokratisering på kort och medellång sikt i auktoritära regimer. Den här slutsatsen har illustrerats både teoretiskt och empiriskt med hjälp av konventionella demokratiindex.

Analysen ger vid handen att demokratiseringsforskningen måste undvika att skönmåla de demokratiska intentionerna hos oppositionspartier i auktoritära regimer. Demokratisering har ett instrumentellt värde för oppositionspartier i konkurrensutsatta autokratier, men det instrumentella värdet av demo-

kratisering försvinner vanligtvis efter att man erövrat regeringsmakten. Det är därför inte konstigt att så många nyvalda regeringar avstått från att genomföra omfattande demokratiska reformer.

Den andra slutsatsen bidrar till vår förståelse av demokratisering genom val (Lindberg 2006). Arriola (2013) och Howard och Roessler (2006) har argumenterat för slutsatsen att oppositionskoordinering är den viktigaste förklaringen till demokratisering genom val. Den här studien indikerar att all oppositionskoordinering inte nödvändigtvis främjar en demokratiseringsprocess. Koordinering ökar chansen för maktskiften (Wahman 2013), men koordinering som inte bygger på långsiktiga garantier om samarbete skapar nya problem för demokratiseringsprocessen. Studien visar också på vikten av att utveckla stabila institutionaliserade partisystem i nya demokratier. När partier mest liknar tomma skal exploaterade av ambitiösa politiker saknas grunden för stabila samarbeten mellan parter med förmåga och vilja att införa långtgående reformer (Pitcher 2012).

Mer forskning krävs fortfarande om förhållandet mellan demokratisering och val i auktoritära regimer. Förhoppningsvis kommer demokratiseringsforskningen framöver att ge bättre svar på hur elektoralt auktoritära institutioner överförs mellan regimer och därmed skapar en väsentlig motståndskraft även i elektorala autokratier, den form av autokrati som annars förknippats mest med instabilitet (Hadenius och Teorell 2007). Framtida forskning skulle dock vinna på att klart definiera den beroende variabeln och därigenom undvika misstaget att implicit eller explicit jämställa maktskiften med demokratisering.

Referenser

- Abdulai, Abdul-Gafaru och Gordon Crawford, 2010. "Consolidating Democracy in Ghana: Progress and Prospects?", *Democratization* 17:1, s 26-67.
- Anderson, David M., 2003. "Briefing; Kenya's Elections 2002 – The Drawing of a New Era?", *African Affairs* 102:407, s 331-42.
- Arthur, Peter, 2006. "The State, Private Sector Development and Ghana's 'Golden Age of Business'", *African Studies Review* 49:1, s 31-50.
- Arthur, Peter, 2010. "Democratic Consolidation in Ghana: the Role and Contribution of the Media, Civil Society and State Institutions", *Commonwealth & Comparative Politics* 48:2, s 203-26.
- Arriola, Leonardo R., 2013. *Multithnic Coalitions in Africa: Business Financing of Opposition Election Campaigns*. New York: Cambridge University Press.
- Ayee, Joseph R. A., 2008. "The Evolution of the New Patriotic Party in Ghana", *South African Journal of International Affairs* 15:2, s 185-214.
- Banks, Arthur R. och Kenneth A. Wilson, 2012. *Cross-National Time Series Data Archive*.
- Barkan, Joel D., 2000. "Protracted Transitions Among Africa's New Democracies", *Democratization* 7:3, s 227-43.
- Barkan, Joel D., 2004 "Kenya After Moi", *Foreign Affairs* 83:1, s 87-101.
- Beissinger, Mark R., 2007. "Structure and Example in Modular Political Phenomena: The Diffusion of Bulldozer/Rose/Orange/Tulip Revolution", *Perspectives on Politics* 5:2, s 259-76.
- Birch, Sarah, 2011. *Electoral Malpractice*. Oxford: Oxford University Press.
- Bogaards, Matthijs, 2007. "Elections, Election Outcomes, and Democracy in Southern Africa", *Democratization* 14:1, s 73-92.
- Brambor, Thomas, Clark, William Roberts och Matt, Golder, 2006. "Understanding Interaction Models: Improving Empirical Analyses", *Political Analysis* 14, s 63-62.
- Branch, Daniel och Cheeseman, Nicholas, 2008. "Democratization, Sequencing, and State Failure in Africa: Lessons from Kenya", *African Affairs* 108(430), s 1-26.
- Bratton Michael och Kimenyi, Mwangi Samson, 2008. "Voting in Kenya: Putting Ethnicity in Perspective", *Journal of Eastern African Studies* 2:2, s 272-89.
- Bunce, Valerie J. och Wolchik, Sharon L., 2011. *Defeating Authoritarian Leaders in Postcommunist Countries*. New York: Cambridge University Press.
- Cheibub, José Antonio, Gandhi, Jennifer och Vreeland, James Reymond, 2010, "Democracy and Dictatorship Revisited", *Public Choice* 143:1, s 67-101.
- Clapham, Christopher, 1993. "Democratization in Africa: Obstacles and Prospects", *Third World Quarterly* 14, s 423-38.
- Cottrell, Jill och Ghai, Yash, 2007. "Constitution Making and Democratization in Kenya (2000-2005)", *Democratization* 14:1, s 1-25.
- Dahl, Robert A., 1971. *Polyarchy: Participation and Opposition*. New Haven: Yale University Press.
- Diamond, Larry, 1989. "Introduction: Persistence, Erosion, Breakdown and Renewal", i Diamond, Larry (red.), *Democracy in Developing Countries vol 3: Asia*. Boulder: Lynne Rienner.
- Greene, Kenneth F., 2007. *Why Dominant Parties Lose*. New York: Cambridge University Press.
- Gyimah-Boadi, Emmanuel, 2001. "A Peaceful Turnover in Ghana", *Journal of Democracy* 12:2, s 103-17.
- Hadenius, Axel och Teorell, Jan, 2005. "Assessing Alternative Indices of Democracy", *Working Paper, Committee on Concepts and Methods – Political Concepts*.
- Hadenius, Axel och Jan Teorell, 2007. "Pathways from Authoritarianism", *Journal of Democracy* 18:1, s 143-56.
- Hicken, Allen, 2011. "Clientelism", *Annual Review of Political Science* 14:1, s 289-310.
- Howard, Marc Morjé och Roessler, Philip G., 2006. "Liberalizing Electoral Outcomes in

- Competitive Authoritarian Regimes”, *American Journal of Political Science* 50:2, s 365-81.
- Jonah, Kwesi, 2005. “Inter-Party Dialogue in Ghana”, *The Institute of Economic Affairs*.
- International Crisis Group, 2008. “Kenya in Crisis”, *African Report*, no 137.
- Kagwanja, Peter och Roger Southall, 2009. “Introduction: Kenya – A Democracy in Retreat?”, *Journal of Contemporary African Studies* 27:3, s 259-77.
- Levitsky, Steven och Way, Lucan, 2010. *Competitive Authoritarianism – Hybrid Regimes After the Cold War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levitsky, Steven och Way, Lucan, 2012. “Beyond Patronage: Violent Struggle, Ruling Party Cohesion, and Authoritarian Durability”, *Perspectives on Politics* 10:4, s 869-89.
- Lindberg, Staffan I. och Morrison, Minion K. C., 2005. “Exploring Voter Alignment in Africa: Core and Swing Voters in Ghana”, *Journal of Modern African Studies* 43:4, s 565-86.
- Mainwaring, Scott, 1988. “Political Parties and Democratization in Brazil and the Southern Cone”, *Comparative Politics* 21, s 91-120.
- Mainwaring, Scott och Scully, Timothy R., 1995. *Building Democracy Institutions. Party Systems in Latin America*. Stanford: Stanford University Press.
- McFaul, Michael, 2005. “Transitions from Postcommunist”, *Journal of Democracy* 16:3, s 5-19.
- Mitchell, Lincoln A., 2009. “Compromising Democracy: State Building in Saakashvili’s Georgia”, *Central Asian Survey* 28:2, s 171-183.
- Morrison, Minion K. C., 2004. “Political Parties in Ghana Through Four Republics: a Path to Democratic Consolidation”, *Comparative Politics* 36:4, s 421-42.
- Murunga, Godwin R. och Nasong’o, Shadrack W., 2006. “Bent on Self-Destruction: The Kibaki Regime in Kenya”, *Journal of Contemporary African Studies* 24:1, s 1-28.
- Nugent, Paul, 2001. “Winners, Losers and Also Rans: Money, Moral Authority and Voting Patterns in the Ghana 2000 Election”, *African Affairs* 100:200, s 405-28.
- Oloo, Adams G. R., 2007. “The Contemporary Opposition in Kenya: Between Internal Traits and State Manipulation”, i Murunga, Godwin R. och Nasong’o, Shadrack W. (red.), *Kenya – The Struggle for Democracy*. Dakar: Codesria Books.
- Ong’wamuhana, Kibuta, 1988. “Party Supremacy and the State Constitution in Africa’s One-party States: The Kenya-Tanzania Experience”, *Third World Legal Studies* 7:1, s 77-98.
- Pedersen, Mogens N., 1979. “The Dynamics of European Party Systems: Changing Patterns of Electoral Volatility”, *European Journal of Political Research* 7:1, s 1-26.
- Pitcher, Anne M., 2012. *Party Politics and Economic Reform in Africa’s Democracies*. New York: Cambridge University Press.
- Przeworski, Adam, Alvarez, Michael E., Cheibub, José Antonio och Limongi, Fernando, 2000. *Democracy and Development: Political Institutions and Material Well-Being in the World 1950-1990*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rutten, Marcel och Owuor, Sam, 2009. “Weapons of Mass Destruction: Land, Ethnicity and the 2007 Election in Kenya”, *Journal of Contemporary African Studies* 27:3, s 305-24.
- Schedler, Andreas, 2006. “The Logic of Electoral Authoritarianism”, i Schedler, Andreas (red.), *Electoral Authoritarianism – The Dynamics of Unfree Competition*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Simon, Gerhard, 2009. “After the Orange Revolution: the Rocky Road to Democracy”, i Besters-Dilger, Juliane (red.), *Ukraine on its Way to Europe: Interim Results of the Orange Revolution*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Slater, Dan och Joseph Wong, kommande. “The Strength to Concede: Ruling Parties and Democratization”, *Perspective on Politics*.
- Smith, Daniel A., 2002. “Consolidating Democracy? The Structural Underpinning of Ghana’s 2000 Election”, *Journal of Modern African Studies* 40:4, s 621-50.

- Teorell, Jan, 2010. *Determinants of Democratization: Explaining Regime Change in the World, 1972-2006*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Throup, David, 2003. "Kibaki's Triumph: The Kenyan General Election of December 2002", *Elections in Africa Series*, Briefing Paper no. 3.
- Tripp, Aili Mari, 2000. "Political Reform in Tanzania: The Struggle for Associational Autonomy", *Comparative Politics* 32:2, s 191-214.
- Tucker, Joshua A., 2007. "Enough! Electoral Fraud, Collective Action Problems, and Postcommunist Colored Revolutions", *Perspectives on Politics* 5:3, s 535-51.
- Wahman, Michael, 2011. "Offices and Policies – Why do Opposition Parties Form Pre-electoral Coalitions in Competitive Authoritarian Regimes", *Electoral Studies* 30:4, s 642-57.
- Wahman, Michael, 2012. *Uniting Against Autocrats: Opposition Coordination, Turnovers and Democratization by Elections*, Lunds universitet, opublicerad avhandling.
- Wahman, Michael, 2013. "Opposition Coalitions and Democratization by Elections", *Government and Opposition* 48(1), s 3-32.
- Wahman, Michael, kommande. "Democratization and Electoral Turnovers in sub-Saharan Africa and Beyond", *Democratization*.
- Wahman, Michael, Teorell, Jan och Hadenius, Axel, 2013. "Authoritarian Regime Types Revisited: Updated Data in Comparative Perspective", *Contemporary Politics* 19:1, s 19-34.
- Whitfield, Lindsay, 2009. "Change for a better Ghana: Party Competition, Institutionalization and Alternation in Ghana's 2008 Elections", *African Affairs* 108:433, s 621-41.